

การดำเนินคดีในศาลไทยปัจจุบันนี้ ศาลและคู่ความต้องปฏิบัติตามรูปแบบและขั้นตอนต่าง ๆ ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอย่างมากซึ่งมีความยุ่งยากสลับซับซ้อน ทำให้แต่ละคดีต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายจำนวนมาก รวมทั้งอาจทำให้คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายไม่ได้รับความยุติธรรมในการดำเนินคดีอย่างที่เป็น นอกจากนี้อาจส่งผลให้ผู้ด้อยโอกาสซึ่งไม่มีความรู้ทางกฎหมายหรือผู้ยากไร้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรม (access to justice) ได้ยากขึ้น โดยสภาพปัญหาดังกล่าวได้ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างมากต่อทั้งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง ไม่ว่าจะเป็นศาล คู่ความ หรือบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องในการดำเนินคดี และสังคมโดยรวม จึงได้มีความพยายามที่จะหาวิธีการแก้ไขปรับปรุงปัญหานี้หลายแนวทางด้วยกัน

วิทยานิพนธ์นี้มุ่งศึกษาถึง “รูปแบบการดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวาจา” ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลที่มีสองรูปแบบด้วยกัน ได้แก่ การดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวาจา และการดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยลายลักษณ์อักษร โดยทั้งสองรูปแบบนี้มีลักษณะสำคัญและข้อดีข้อเสียที่แตกต่างกัน สามารถนำไปปรับใช้กับการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในศาลไทยได้ โดยการศึกษาถึงแนวความคิดและวิวัฒนาการที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวาจาอันเป็นเรื่องเหตุผลของการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินกระบวนการพิจารณาในแต่ละยุคสมัย และศึกษาถึงการดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวาจาในระบบกฎหมายต่างประเทศเพื่อเปรียบเทียบว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวาจาในกระบวนการพิจารณาของแต่ละประเทศนั้นมีความเหมาะสมในแต่ละขั้นตอนอย่างไร แล้วจึงนำมาวิเคราะห์เพื่อปรับใช้ในระบบกฎหมายไทย

ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวาจามีคุณค่าต่อกระบวนการพิจารณาในด้านของความเร็ว สอดคล้องต่อหลักการพิจารณาโดยเปิดเผย และเปิดโอกาสให้แก่ผู้ที่ไม่มีความรู้ทางกฎหมายหรือผู้ยากไร้ได้มีโอกาสเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมมากขึ้น โดยในระบบกฎหมายต่างประเทศ ดังเช่น ออสเตรเลีย ซึ่งเป็นประเทศที่ประสบความสำเร็จในการนำการดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวาจามาปรับใช้ในขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการพิจารณาได้นำการดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวาจามาปรับใช้ในขั้นตอนกระบวนการพิจารณาคดีที่สำคัญ ได้แก่ ขั้นตอนพิจารณาคดีครั้งแรกเพื่อกำหนดประเด็นแห่งคดีซึ่งเทียบได้กับนัดชี้สองสถานของไทย และขั้นตอนพิจารณาคดี เป็นต้น จึงเห็นว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวาจาสามารถนำมาปรับใช้ในระบบพิจารณาคดีของไทยได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีแพ่งซึ่งเป็นคดีที่มีการฟ้องร้องสู่ศาลจำนวนมาก ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดเป็นประโยชน์ในการดำเนินคดีแก่ทุกฝ่ายมากที่สุด

Nowadays, for proceedings conducted in a Thai court, both judge and party have to abide by many steps and complicated procedures. As a result, each case requires a lot of time and cost. Besides, it may be unjust for any party. Furthermore, this situation may make any party who does not have legal knowledge or the poor people difficult to access to justice. This problem makes loss to judge, party, anyone concerning to that case and to public. There are many ways attempting to solve this problem.

This thesis research focuses on the "oral procedure", which is one form of proceedings. Typically, there are two forms of proceedings : oral procedure and written procedure. Both forms have different distinctiveness and advantages and disadvantages, and can be applied in Thai court proceedings. We studied the concept and evolution of oral procedure in order to know the reasons of form changing in each period. In addition, we did a comparative study of the oral procedure in several foreign legal systems in order to know which stage is appropriate for oral procedure. Then we will apply it to Thai legal system.

This thesis research found that oral procedure has precious value in terms of speed, according to the principle of publicity. Moreover, it opens opportunities for people who do not have legal knowledge or the poor to access to justice. In foreign legal system like Austria which succeeds in oral procedure by utilizing it in many important stages of proceedings such as in day of settlement of issues and in trial. Thus, oral procedure can be used in Thai court proceedings in particular for civil cases, which are sued a lot in the court, for the most benefit of everyone concerning to the cases.